

34

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI

3. CİLT

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

34.
KAZI
SONUÇLARI
TOPLANTISI
3. CİLT

28 MAYIS - 1 HAZİRAN 2012
ÇORUM

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı

Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No:159-3

YAYINA HAZIRLAYAN

Dr.Haydar DÖNMEZ

28.05.2012 - 01.06.2012 tarihlerinde gerçekleştirilen 34. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Hitit Üniversitesi ile orum Valiliği'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Sempozyum bildiri kitapları ise Hitit Üniversitesi'nin katkılarıyla basılmıştır.

ISSN:1017-7655

Kapak Fotoğrafı: Sait BAŐARAN

“Enez (Ainos) 2011 Yılı Arkeoloji Kazısı”

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar DÖNMEZ tarafından denetlenmiştir. Yayınlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Pegasus Gørsel İletifim Hizmetleri

ÇORUM-2013

İÇİNDEKİLER

Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA, Elizabeth S. GREENE, Justin LEIDWAGNER Burgaz 2011 Yılı Çalışmaları	5
Mustafa ŞAHİN Myndos Kazısı 2011	25
Bilal SÖĞÜT Stratonikeia 2011 Yılı Çalışmaları	45
Ahmet A. TIRPAN, Aytekin BÜYÜKÖZER, Zeliha GİDER, Makbule EKİCİ Lagina 2011 Yılı Çalışmaları	59
Roland R.R. SMITH, Esen Ögüş-UZUN Aphrodisias 2011	75
Celal ŞİMŞEK 2011 Yılı Laodikeia Kazısı ve Restorasyon Çalışmaları	103
Francesco D'ANDRIA Phrygia Hierapolis (Pamukkale) 2011 Yılı Kazısı ve Onarım Çalışmaları	125
Mark WAELKENS et al Sagalassos 2011 Kazısı ve Restorasyon Sezonu.....	139
Şükrü ÖZÜDOĞRU, F. Eray DÖKÜ Kibyra 2011 Yılı Çalışmaları	159
Havva İşkan IŞIK Patara 2011 Kazısı ve Restorasyon Çalışmaları	171
Taner KORKUT Tlos 2011 Kazısı Etkinlikleri	189
Hüseyin Sabri ALANYALI Side 2011 Yılı Çalışmaları	205
Martin SEYER und Mitarbeiter Limyra 2011.....	221
Levent ZOROĞLU, Mehmet TEKOC AK Kelenderis 2011 Yılı Kazıları	235
Remzi YAĞCI, Fatih Hakan KAYA Soli Pompeiopolis 2011 Yılı Kazıları.....	247
Gocha TSETSKHLADZE, Jason ADAMS, Alexandru AVRAM, Suzana AVRAM, Edward DANDROW, Andrew MADDEN, Paolo MARANZANA, Layal NASERDİN, Armin SCHMIDT Pessinus, 2011.....	253
Elif ÖZER Aizanoi Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları.....	277

Latife SUMMERER Pompeipolis 2011 Yılı Kazı Çalışmaları	289
Sümer ATASOY, Şahin YILDIRIM, Abdülkadir BARAN, Yaşar SERKAL YILDIRIM, Ergün KARACA Filyos-Tios 2011 Yılı Kazısı.....	297
Gülgün KÖROĞLU Sinop Balatlar Kilise 2011 Yılı Kazı Çalışmaları.....	313
Asnu-Bilban YALÇIN Anadolu Kavağı, Yoros Kalesi 2011 Yılı Kazı Çalışmaları.....	325
V.Belgin DEMİRSAR ARLI İznic Çini Fırımları Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları.....	335
Mustafa ÖZER Edirne Yeni Saray (Saray- 1 Cedîd- i Âmire) Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları.....	347
Michael BLÖMER, Engelbert WINTER 2011 Yılında Gaziantep`teki Dülük Baba Tepesi`nde Kazı Çalışmaları	361
Nurcan YAZICI METİN Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları	369
Rüçhan ARIK Kubad-Abad Sarayı 2011 Yılı Kazı Çalışmaları.....	383
Ali BORAN, Kemal ÖZKURT, Mehmet MUTLU, Halil SÖZLÜ, Zekai ERDAL, Nur BAKAR Mersin - Silifke Kalesi Kazısı 2011 Yılı Kazı Çalışması.....	395
Turgut H. ZEYREK Kastabala Antik Kenti Kazıları-2011.....	407
E.ESER, A.Başak AKAY Divriği Kalesi 2011.....	415
E. Emine NAZA- DÖNMEZ Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2011 Dönemi Çalışmaları.....	427
Osman AYTEKİN Şavşat (Satlel) Kalesi Kazı ve Restorasyon Çalışması 2011.....	437
Gülşen BAŞ Bitlis Kalesi Arkeolojik Kazı Çalışmaları-2011.....	449
Hüseyin YURTTAŞ, Haldun ÖZKAN, Zerrin KÖŞKLÜ, M. Lütfü KINDIĞILI, Sahure ÇINAR, Süleyman ÇİĞDEM Kemah Kalesi 2011 Yılı Kazı Çalışmaları.....	461

MYNDOS KAZISI 2011

Mustafa ŞAHİN*

Muğla İli, Bodrum İlçesi, Gümüşlük Beldesinde yer alan Myndos antik kentinde sürdürülen kazı çalışmalarına 2011 yılında da devam edilmiştir. Kazı çalışmalarına Bakanlık temsilen Sayın Mehmet Katkat katılmıştır. Uyumlu ve yardımsever çalışmalarından dolayı kendisine bir defa daha teşekkür ederiz. Kazı ve araştırmalara heyet üyesi olarak destekte bulunan Dr. Derya Şahin, Arş. Gör. Serkan Gündüz, Arkeolog Durmuş Altan ve Harita Mühendisi İlke Ekizoğlu'na minnettarız. Çalışmalar, Uludağ Üniversitesi¹, Selçuk Üniversitesi², 18 Mart Üniversitesi³, Adnan Menderes Üniversitesi⁴ ve Ahi Evran Üniversitesi⁵ öğrencilerinden oluşturulan bir ekip tarafından yürütülmüştür. Gayretli çalışmalarından dolayı heyet üyesi öğrencilerimize bir defa daha teşekkür etmeyi borç biliriz.

2011 kazı çalışmaları verilen sınırlı izin nedeniyle salt Asar Adası'nda 663 numaralı parselde sürdürülebilmıştır. 2011 yılındaki çalışmalar ile adanın üst yarısının büyük bir bölümünde kazı çalışmaları tamamlanmıştır. Adanın kuzeyindeki kazılara 2010 sezonunda bırakılan yerden devam edilirken, bu sezon ilk olarak adanın güney yamacına da kazılara başlanmıştır (Resim: 1). Güney yamaçtaki kazıların en önemli nedeni 2009-2010 sezonlarında büyük bir bölümünü açığa çıkardığımız yapının güney sınırını bularak, yapının gerçekten bir bazilika olup olmadığını anlamaktır. Kazı alanlarının genel koordinatörlüğünü Ufuk Gürdal üstlenmiştir.

Kuzey Yamaçtaki Çalışmalar

C 1 Açması

Bu alanda başlıca 3 farklı sektörde çalışılmıştır: C 1, C 2 ve D 1 (Resim: 2). Alanların açma sorumlusu Durmuş Altan'dır.

C1 Açmasında ilk çalışmalara 2010 yılında güney bölümden başlanmıştır. 2011 kazı sezonunda ise tamamı açılarak C1 açması sonlandırılmıştır. Açma ebadı arazi koşulları nedeniyle 10 x 4 m olarak belirlenmiştir. Çalışmaya başlamadan önce alan kendi içinde iki bölüme ayrılmıştır. İlk olarak doğudaki 5x4 metrelik bölüm açılmıştır. Burada ortalama 1.20 m. derinliğe inilmiştir. Kazı sonunda sınırları tam olarak belli olan ve kapısı kuzeye açılan 5.16 m. uzunluğunda bir oda tespit edilmiştir. Odanın dar yüzlerindeki duvar hafif dış bukeydir. Ayrıca oda kuzeye doğru bir miktar daralmaktadır. Odanın güney köşedeki genişliği 4.19 m. kuzeydeki genişlik 2.51 m.dir. Kapı girişinde 1.01x0.23x0.8 m. ölçülerinde mermer bir eşik bulunmuştur. Odanın kuzeybatı köşesinde 0.50x0.28 m. pışmış toprak bir döşeme plâkası korunmuştur. Kapı girişinde ise kireçle sıkıştırılmış bir zemin döşemesi

* Prof. Dr.Mustafa ŞAHİN Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle, Bursa/TÜRKİYE. e-mail: mustafasahin@uludag.edu.tr

¹ Mustafa Ufuk Gürdal, Faruk Yolsal, Hazal Çıtakoğlu, M. Uğur Ekmekçi, Yaprak Dala, Gonca Gülsefa, Murat Akın, Tolga Gerek, Atakan K. Çetin, Çağrı Aydın, Buğra Kuru, Çiğşe Hekim, Melis Uludağ, Didem Tatlıkoğlu, Kübra Er, Samet Akın, Merve Bayrak, Gamze Beşli ve Zeynep (Sadet) Şahin.

² Oktay Dumankaya.

³ Merve Orhan ve Çiğdem Ercan.

⁴ Cafer Özçelik ve Semih Togan.

⁵ Gizem Sıvacı.

bulunmaktadır. Ortalama 0.60 m. olan duvarlarda ise çamur harç ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Duvarlarda korunan ortalama yükseklik 1.16 m.dir. Oda içinde bir onur çelengi, Artemis'e (?) ait figürin parçası, yoğun bir şekilde metal çivi ve çatı kiremiti parçaları ve 3 adet sikke bulunmuştur. Çin kökenli olan M.S. 11-13 yüzyıllara tarihlenen "Celedon" seramiğine ait sırlı parça da bu odada bulunan buluntular arasında yer almaktadır. Odada ana kayayı tesviye etmek için moloz taşlardan oluşan bir dolgu kullanılmıştır. Kazı sonunda bu dolgu kaldırılmıştır. Odanın dolgusundan ise yoğun bir şekilde Geç Klasik ve Hellenistik Döneme ait seramik parçaları gelmiştir. Üzerinde Eros betimi bulunan megara kâsesine ait parçalar en fazla kayda değer buluntudur. Açmanın genelinde bir yangın katmanının olması dikkat çekmektedir.

Doğu bölümdeki çalışmaların tamamlanmasından sonra açmanın batıdaki ikinci bölümüne geçilmiştir. Burada inilen ortalama derinlik 2.30 m.dir. Açmanın sınırını sur duvarı oluşturmaktadır. Sur duvarında yoğun kireç karışımı bir harç kullanılmıştır. Kuzey bölümünde çamur harçlı ve moloz taşla örülen 0.75 m. kalınlığında bir duvar bulunmaktadır. Duvarın temeli ana kayaya inmeden dolgu toprağın üzerinde durmaktadır. Duvarın doğu ucunda 0.80x0.42x0.12 m. ölçülerinde yeşil kum taşından bir kapı eşiği bulunmaktadır. Kapı eşiğinin önü mermer plâkalarla oluşturulan 0.80x1.08x0.08 m. genişliğinde bir zemin ile kaplanmıştır (Resim: 3). Kullanılan plakaların boyutlarında belli bir standart olmadığı dikkat çekmektedir. 0.46x0.45x0.24 m. ölçülerindeki bir diğer mermer blok zeminin güney köşesinde ters çevrilmiş durumda bulunmuştur. Bu Mermer blok söküldüğünde ölçüleri ve profillerinden sunağa ait bir köşe parçası olduğu anlaşılmıştır⁶. Bunun üzerine kaplamada kullanılan diğer mermer plakalar da yerlerinden sökülerek kontrol edilmiş ve bunlarında profilli olduğu anlaşılmıştır (Resim: 4)⁷. Birbirinin devamı olduğunu düşündüğümüz her iki plâka geçici olarak sunak üzerine konulmuştur. Kaplama zemin genelinde yangın izi dikkat çekmektedir. Yangın mermerin özelliğini bozmuş ve kireçleştirmiştir.

Yerinden sökülerek kontrol edilen ve her iki dar yüzünde birer haç motifi bulunan bir diğer mermer blok kapının girişinin önünde yer almaktadır (Resim: 5)⁸. Bu başlık yardımıyla Ortaçağ konutlarının inşa edildiği tarihleri de yaklaşık belirlemek mümkün olmaktadır. Aşağıda değineceğimiz, Kule Arkası'nda yer alan 8 numaralı sondaj buluntularına göre, Bazilika 7. yüzyılın ilk yarısında tahribata uğramıştır. Bazilikaya ait olduğunu düşündüğümüz bu başlıklar zeminin tesviyesinde kullanıldığına göre, bu tarihten sonra Bazilika tekrar inşa edilmemiş ve ada iskâna açılmıştır. Bu saptamaya göre, ada üzerindeki sivil yerleşim en erken 7. yüzyılın ikinci yarısında başlamış olmalıdır.

C 1 açmasında yapılan kazılarda yoğun bir şekilde seramik parçalarına rastlanmıştır. 0.30 m. derinliğindeki ilk seviyede Kuzey Afrika Geç Roma tabağı, gri Minyas seramiği (?), kandil parçaları, Hellenistik Döneme ait olduğunu düşündüğümüz Artemis'e ait figürin parçası ve Bizans Dönemine ait sırlı seramik parçaları öne çıkan buluntular arasına yer almaktadır. 2. seviyede 0.49 metreye inilmiştir. Hellenistik Döneme ait *unguentarium* parçası, amphora dibi, krem renkli seramikler, siyah fırınsli seramikler ele geçirilen buluntular arasındadır. Çin kökenli "Celedon seramiğine" ait parça ise bize Myndos'ta deniz ticaretinin ulaştığı boyutu göstermektedir. 0.97 metreye inilen 3. seviyede Hellenistik Dönem günlük kullanım kaplarına ait parçalar, Kuzey Afrika kökenli Geç Roma Dönemine ait kandil parçası ve

⁶ M. Şahin, "Myndos Kazısı 2010", 33. Kazı Sonuçları Toplantısı (Ankara 2011), 344 Resim 9

⁷ Ölçüler: 0.56x0.29x0.10 m. ve 1.07x0.37x0.11 m..

⁸ Ölçüler: 0.60x0.32x0.20 m. Başlık üzerinde yer alan haç kabartmasının yüksekliği 0.19 m, genişliği ise 0.14 metredir.

Bizans Dönemine ait sırlı bir kâseye ait ağız parçası ele geçirilmiştir. 4. seviyede ise 1.20 m. derinliğe inilmiştir. Klâsik Döneme ait seramik parçaları, Hellenistik Dönemden günlük kullanım kapları, Bizans Çağından hacı ampulü parçası, *unguentarium* parçası, pişirme kaplarına ait ağız parçaları ele geçirilen buluntulardandır. Ana kayanın üzerinde siyah firmisli kaplardan oluşan M.Ö. 4. yüzyıla ait bol miktarda seramik parçası bulunmuştur. Ayrıca siyah figür döneminden bir seramik parçası, megara kâsesi parçaları, *lagynos* parçası ve 1. yüzyıldan terra sigillata parçası önemli buluntular arasında yer almaktadır.

Seramik dağılımından da anlaşılacağı gibi homojen bir buluntu grubu söz konusu değildir. Ancak siyah figür seramik parçası, daha önceki kazı raporlarımızda da vurguladığımız gibi, ada üzerindeki yerleşimi en azından M.Ö. 6. yüzyıla kadar geri götürmektedir. Açmanın genelinde dikkat çeken yangın izleri, tahribat nedenleri arasında yangının da göz önünde bulundurulması gerektiğine işaret etmektedir.

C2 Açması

2010 sezonunda yarım bırakılan açmada kazı çalışmalarını tamamlamak için başlatılan çalışmalarda 8.60x8.70 m. ölçülerinde bir alan kazılmıştır (Resim: 2)⁹. Toplam inilen derinlik 2.03 m.dir. Kazılar sonucunda alanın büyük bölümünün ana kayadan oluştuğu ortaya çıkmıştır. Açmanın güneybatı köşesinde anakaya çukurlarında Geç Klâsik ve Hellenistik Döneme ait seramik parçalarından oluşan bir dolguya rastlanmıştır. Açmanın güneybatı kenarında kapı eşiği gibi yine erken dönem malzeme kullanılarak inşa edilen bir duvarın temelleri bulunmuştur.

Alanın kuzeydoğu köşesinde zemin üzerinde Bizans Çağına ait sekiz adet sikkeye rastlanmıştır. Ayrıca iki adet cam kandil kaide parçası ve iki adet figürin parçası bulunmuştur. Açmanın kuzey sınırını oluşturan duvarın güneyinde ana kayaya oyulmuş şekilde 3.55x0.49 m. ebadında ve 0.48 m. derinliğinde temel yatağı tespit edilmiştir. Açmayı çevreleyen duvar çamur harç ve moloz taşla yapılmıştır. Duvar kalınlığı 0.70 m.dir. Duvar üzerinde yer yer renkli siva katmanı korunmuştur. Dolguda bulunan sikkeler duvarların Erken Bizans Dönemine ait olduğuna işaret etmektedir.

Daha sonra C2 açmasını C1 ile aynı düzleme getirmek amacıyla açmanın kuzey sınırı 1.30 m. genişletilmiştir. Burada 0.25x0.25 cm. ebadında ve 0.03 m. yüksekliğinde pişmiş toprak plâkalarından oluşan zemin döşemesi tespit edilmiştir. Plâkaların üzeri 0.02 m. genişliğinde ve 0.005 m. derinliğinde yan yana parmak ucuyla açılmış dört adet çizgi ile süslenmiştir. Açmanın batısında korunan bölümün ebadı 0.80x0.65 metredir. Bu bölümde ayrıca bir adet mühürlü amphora kulbu da bulunmuştur.

Açmanın temizlik çalışmaları esnasında güneydoğu köşede tespit edilen profilin 2010 yılında açığa çıkarılan taş döşeli yolun devamı olabileceği düşünülerek kazı çalışmaları bu yöne doğru 1.90 m. genişletilerek kaydırılmıştır. Burada yapılan kazılar sonunda yola ait üç basamak daha açığa çıkartılmıştır. Ayrıca açmanın kuzey kenarında bulunan iki basamak, yolun, aynı doğrultuda kuzeye doğru devam ettiğini göstermektedir. Kalıntılardan yer yer ana kayanın düzlenerek yol olarak kullanıldığı da anlaşılmıştır. Basamak yüksekliği ortalama 0.17 m.dir. Yolun kuzey köşesindeki basamakların üzerinde beş adet sikke bulunmuştur. Genişletilen bu alanda ayrıca üzerinde haç motifi bulunan mermerden bir sütun başlığı tespit edilmiştir.

C 2 Açması'nda yapılan çalışmaların ilk seviyesi yüzeyden 0.66 m. aşağıda sonlandırılmıştır. Ele geçirilen buluntular arasında M.Ö. 5.-4. yüzyıla ait siyah firmisli kaplar,

⁹ M. Şahin, "Myndos Kazısı 2010", 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (Ankara 2011), 344 Resim 8

Megara kâsesi parçaları, Hellenistik Dönemden günlük kullanıma ait sırsız kaplar ve amorf kap parçaları yer almaktadır. Günlük kullanıma ait seramik parçaları kült alanında zaman zaman ziyafetlerin de gerçekleştirildiğini düşündürmektedir. 2. seviyede 0.89 m. derinliğe inilmiştir. İlk seviyeye oranla daha fazla M.Ö. 5.–4. yüzyıla ait ince seramik parçaları bulunmaktadır. Kaba seramik olarak amphoralara ait ağız ve gövde parçaları ve kandil parçaları ele geçirilmiştir. Malzemenin çok karışık olması, seramik kırıklarının burada dolgu malzemesi olarak kullanıldığına işaret etmektedir. Burada tamamlanamayacak durumda çok sayıda kap parçası da ortaya çıkmıştır. Bunlar Geometrik Dönemden-Geç Antik Çağa uzanan çok geniş bir zaman dilimine işaret etmektedir. Bu durum dolgunun bu seviyede de devam ettiğini göstermektedir. 3. seviyede 1.44 m. derinliğe inilmiş ve Hellenistik Döneme ait *lagynos* parçaları, megara kâseleri, yine Hellenistik Döneme ait günlük kullanım kaplarına ait parçalar, terra sigillata parçası ve bir de üzerinde bitkisel motif bulunan kalıp parçası ele geçirilmiştir. Bu kalıp parçası, Myndos'ta seramik üretiminin olması olasılığını artırmaktadır. Buluntular arasında yer alan Arkaik Döneme ait figürin parçaları ve Hellenistik Döneme ait mangal parçaları kayda değer buluntular arasındadır. Kazı çalışmalarının 4. seviyesinde 1.86 m. derinliğe inilmiştir. Buluntular arasında Klâsik ve Hellenistik Dönemlere ait seramik parçaları bulunmaktadır. Kandillere ait parçalar Hellenistik Dönemden M.S. 6. yüzyıla kadar geniş bir zaman dilimine yayılmaktadır. Ayrıca kalıp yapımı kâse parçaları ve terra sigillata parçaları da görülmektedir. Ana kayaya 2.03 m. derinlikte ulaşılmıştır. Ele geçirilen buluntular arasında mantar ağızlı amphoralar, Hellenistik Döneme ait kandiller ve günlük kullanım kapları bulunmaktadır. C 2 açmasının genişletilen bölümünde yüzeyden 0.82 m. aşağı inilmiştir. Buluntular arasında üzerinde mühür bulunan çift kulplu amphora parçası ve bir amphora tıpası kayda değerdir. Zemin üzeri buluntuları arasında yine Geometrik Döneme ait seramik parçaları dikkat çekmektedir. Çok geniş bir zaman aralığına ait buluntuların iç içe olması tabakaların karışmış olduğunun göstergesidir.

D 1 - A Açması

Adanın kuzey yamacında kazı çalışması yapılan bir diğer alan D sektörü olmuştur. Bu bölümde ilk kazılan alan D1 Açması'dır (Resim: 2). 10x10 m. ölçülerindeki alan önce 10x5 m. olmak üzere ikiye ayrılmış ve her iki sektörde farklı gruplarla aynı anda kazıya başlanmıştır. D 1 açmasının batı bölümünde batıya doğru inen beş basamak tespit edilmiştir. Bu basamaklar C 1'de bulunan mekânın kapısından aşağı doğru devam etmektedir. Basamak yüksekliği burada 0.25 metredir. Merdiven batıda bir duvar, güneyde sarnıçla sınırlanmaktadır. Basamakların güney bölümünde sıvası korunmuş 1.73 m. derinliğinde bir sarnıç bulunmuştur. Sarnıcın doğu duvarında basamağa benzer 3 çıkıntı vardır¹⁰. Hemen basamakların önünde zemin üzerinde yer alan temizleme çukurunun çapı 0.37 m. derinliği 0.17 metredir. Sarnıcın doldurulmasında eşik ve mermer parçalar gibi mimarî elemanlar da kullanılmıştır. Merdivenlerin kuzeyinde kiler olduğunu düşündüğümüz 3,16x3,60 m. ölçülerinde bir mekân bulunmaktadır. Mekânın korunan yüksekliği 1.70 metredir. Merdivenler bu mekâna inişi sağlıyor olmalıdır. Ancak bağlantı noktasında eşik bulunmadığının altını çizmek doğru olacaktır. Basamak olarak kullanılan taşın doğusunda içinde *in situ* bir amphora kalıntısı bulunan koridor yer almaktadır. Koridor 0.44 m. genişliğinde eşğin bulunduğu bir kapı ile daha geniş olan ana mekâna açılır. Burada *in situ* olarak ortada depolama amacıyla kullanılan bir kaba ait dip bölümü, büyük bir *pithosa* ait parçalar ve bunun altında bir öğütme taşı ele geçmiştir (Resim: 6). *Pithosun* içerisinde büyük bir taş dikkat çekmektedir.

¹⁰ Basamak ölçüleri yukardan aşağı 0.43 x 0.18, 0.24 x 0.17 ve 0.24 x 0.18 metredir.

Bu taş bize *pithosun* bilinçli bir şekilde kırılarak tahrip edildiğini göstermektedir. Ayrıca oda içinde zemin üzerine gelecek şekilde bol miktarda çatı kiremidi bulunmuştur. Mekânın güneyinde zeminin bir bölümü 0.44x0.44x0.94 m. ölçülerinde pişmiş toprak plakalardan oluşmaktadır. Zeminin diğer bölümü sıkıştırılmış toprakla düzeltilmiştir. Odanın batısında 3 m. genişliğinde bir alan bulunmaktadır. Burası sur duvarı ile son bulmaktadır. Ödeneğimizin bitmiş olması nedeniyle buradaki kazı çalışmaları tamamlanmıştır. Bu bölümde ana kaya üzerinde yer yer temel yatakları tespit edilmiştir. Duvar çamur harçlı moloz taşlıdır. Taşların arasında kiremit kullanılmıştır.

D1-A Açması'nın ilk seviyelerinde karışık olarak Hellenistik, Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerine yayılan bir dağılım söz konusudur. M.S. 2. ve 3. yüzyıllara ait kapak parçaları, Geç Roma kandil parçaları, iç bükey dipli amphora ve günlük kullanım kabı kaideleri, dışta siyah içte kahverengi firnisli yerel üretim olduğunu düşündüğümüz kap parçaları, Bizans Dönemine ait kapak ve tava parçaları bulunmuştur. 2. seviyede M.Ö. 4. yüzyıla ait siyah firnisli seramikler, Hellenistik Döneme ait amphora dip parçaları, Geç Roma Dönemine ait amorf tabak parçası, çanak parçaları, süzgeç parçası, emzikli seramik ve Kuzey Afrika kökenli seramik parçaları, Bizans Dönemine ait sırlı amorf seramik parçası ve çift kulplu testi buluntular arasındadır. 3. seviyede ele geçirilen seramik buluntuları arasında Erken Bizans Dönemine ait tek kulplu sürahi ve tutamaklı kandil parçaları yer almaktadır. 4. seviyede Kuzey Afrika kökenli Geç Roma seramikleri, bir adet Bizans Dönemine ait sırlı amorf parça bulunmuştur. 5. seviyede ele geçirilen buluntular arasında künk parçası, Hellenistik Döneme ait deve tüyü hamurlu testinin ağız ve boyun parçası vardır. Bu evreye ait en ilginç buluntular Geç Antik Çağa ait tutamaklı kandil parçası ve Beylikler Dönemine ait olduğunu düşündüğümüz yıldızlı kap parçasıdır. 6. seviyede bulunan seramikler arasında Gri Minyas'a benzer hamura sahip kap, Kuzey Afrika Geç Roma seramiği, tek kulplu testiye ait boyun ve kulplu parçası, iç bükey formlu bir testiye ait kaide parçası vardır. 7. seviyede ele geçirilen buluntular arasında Hellenistik Döneme ait seramik parçaları, emzikli kaplara ait emzik parçaları, M.S. 1. yüzyıla ait kapak parçaları ve bir *amphoriskos*, Bizans Dönemi ekmek teknesi olduğu düşünülen seramik, Beylikler Dönemine tarihlenen yıldızlı kap parçası bulunmaktadır. 8. seviyede Gri Minyas hamuruna benzer hamurla yapılmış bir kaba ait amorf dip parçası ve amorf amphora dipleri ele geçirilmiştir. Zemine gelindiğinde amphora tıparları, Hellenistik Dönemden bir amphoraya ait olduğunu düşündüğümüz kapak parçası bulunmuştur. Zemine yakın bir seviyeden Beylikler Dönemine ait seramik parçalarının gelmesi burada da bir tabakalaşmadan söz edemeyeceğimizin en önemli göstergesidir.

D 1 – B Açması

D 1 – A Açması'nın doğusunda yer alan bu açmada yapılan kazılarda 1.18 m. derinliğe inilmiştir. Açmanın alan sorumlusu olarak Çiğdem Ercan görev yapmıştır. Bu açma eğimden dolayı kendi içinde iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm olan güneydeki açmada ana kayaya kadar inilmiştir. Burada etrafı çamur harç ve moloz taşlarla çevrili bir mekân açığa çıkarılmıştır. Mekân içinde birisi güney, diğeri kuzeyde olmak üzere tabanı kireçle sıvanmış iki zemin bulunmuştur. Güneyde yer alan mekânın ölçüleri 1.25x0.97 m, derinliği ise yaklaşık 0.35 metredir. Kuzeyde yer alan mekân ise 1.10x1.36 m. ebadında ve 0.36 m. derinliğindedir. Birbirinden bağımsız bu iki zemin burada işlik olabileceğine işaret etmektedir. Zeminlerden güneydeki sarnıç olabileceği düşüncesi ile boşaltılmış ve ana kayaya kadar inilmiştir. Buradaki dolgudan herhangi bir buluntu ele geçirilmemiştir. Odanın batı duvarı C 1 açmasındaki duvar ile komşudur. Ancak her iki duvar arasında 0.72 m. aralık bulunmaktadır. Buradaki dolguda günlük kullanıma ait seramik parçaları, urne parçası,

çivi, sikke gibi buluntulara rastlanmıştır. Mekânın içinde, işlik tabanlarının doğusunda, yüzeyden 0.55 m. derinlikte pişmiş toprak plakalardan oluşan 2.94x2.30 m ölçülerinde bir zemin açığa çıkarılmıştır (Resim:7)¹¹. Mekânı çevreleyen duvarlar çamur harçlı ve moloz taşlıdır. Taşların arasında yer yer kiremit kırıkları görülmektedir. Açmanın ikinci kısmındaki çalışmalar ödeneğin bitmesi nedeniyle tamamlanmıştır.

Açmanın B olarak adlandırılan ikinci bölümünde 0.20 m inilerek yapılan ilk seviye çalışmalarında ele geçirilen buluntular arasında bir *pithos* ve Geç Roma Dönemine ait seramikler yer almaktadır. 2. seviyede 0.49 m. derinliğe inilmiştir. Buluntular arasında duvarda harç malzemesi olarak kullanılan *unguentarium* parçaları, Hellenistik Döneme ait kap parçaları gibi karışık malzeme ele geçirilmiştir. 3. seviyede buluntular arasında Roma İmparatorluk Dönemine ait kapak ve Bizans Dönemine ait sırlı ağız kenarı parçası öne çıkmaktadır. 4. seviyede yine duvarda harç malzemesi olarak kullanılmış amorf seramik parçaları, Geç Roma Dönemine ait kapak parçası dikkat çekmektedir. 5. seviyede karışık malzeme bulunmuştur. 6. seviyede ise Hellenistik Döneme tarihlenen megara kasesi gibi seramiklere ait parçalar yer almaktadır. Kazıda gün ışığına çıkarılan buluntular arasında Klâsik Dönemden olduğunu düşündüğümüz bir kadının üst vücuduna ait pişmiş toprak figürin parçası, üzeri *graffitili* saklama kabına ait gövde parçaları, Hellenistik Dönemden amorf amphora dipleri, *amphoriskos* olduğu düşünülen seramiklere ait ağız, boyun ve kulp parçaları, Bizans Dönemine ait sır cürufu yer almaktadır.

Kule Arkası Açmaları

Daha önceki yıllarda gözetleme kulesi olarak adlandırdığımız bölümün güneyinde kalan teras “Kule Arkası” olarak adlandırılmıştır (Resim: 2). Kule içerisinde 2009 yılında yapılan kazılarla mozaik zemin ve haç kabartmalı mermer buluntular nedeniyle şapel olduğunu düşündüğümüz bir yapı açığa çıkarılmıştı¹². 2010 sezonunda mozaik zemin kaplamalı mekânın kuzeyinde zemin seviyesinden 4 m. aşağıda 7 mezarın bulunduğu apsisli bir bölüm ortaya çıkınca yapının bir bazilika olabileceği akla gelmişti¹³. Bu kampanyada yapının eksik olan güney duvarını ortaya çıkarmak amacıyla kazıların bir bölümü “Kule Arkası” olarak adlandırdığımız adanın güneyine kaydırılmıştır.

Kazı çalışmalarına başlamadan önce alan doğuda ve batıda olmak üzere yan yana iki bölüme ayrılmış ve batıda kalan bölüm “Kule Arkası 1-3-5” ve doğuda kalan ise “Kule arkası 2-4-6” şeklinde isimlendirilmiştir (Resim: 2). Çalışma alanının batısından Mustafa U. Ekmekçi, doğusundan ise Faruk Yolsal sorumlu olmuştur. Sırt sırta aynı anda başlayan kazı çalışmalarının ilerleyen aşamalarında ekipler birbirlerinin ters istikametine doğru ilerlemişlerdir. Açma ölçüleri ortalama 8x3.5 metredir. Açma boyutları belirlenirken arazinin eğimi ve alanı sınırlayan sur duvarı göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle standart bir açma ölçüsü tutturulamamıştır.

¹¹ Plakâların ölçüleri 0.46 x 0.46 m, 0.56 x 0.56 m ve 0.60 x 0.60 metredir. Ölçülerden de anlaşılacağı gibi en az üç farklı ebatta döşeme kullanılmıştır.

¹² Bkz. M. Şahin, “Myndos Kazıları 2009”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (2011), 158 vd. Çizim 2. - M. Şahin, “Myndos Kazısı 2010”, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (Ankara 2011), 341 vd.

¹³ M. Şahin, “Myndos Kazısı 2010”, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (Ankara 2011), 342 vd.

Kule Arkası 2 – 4 – 6 – 8 Açmaları

2 Numaralı Açma

8x4.35 m. ölçülerindeki 2 numaralı açma, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir şekilde uzanmaktadır. Eğimden dolayı çalışmalara açmanın kuzeyinden başlanmıştır. Yüzeyledeki moloz dolgunun hemen altında 2009-2010 sezonlarında ortaya çıkartığımız yapının beklediğimiz güney duvarı açığa çıkmaya başlamıştır (Resim: 8). Duvarın iç bölümünde yaptığımız sondajda, ana kaya üzerindeki temel seviyesinin taş yongalarla tesviye edildiği görülmüştür. Dolgunun içerisinde herhangi bir kültür varlığına rastlanmamıştır. Yapının güney duvarı kule duvarına yakın ilerlediğinden etkili şekilde tahrip edilmiştir. Bu duvar ile birlikte söz konusu yapının üç nefli bir bazilika olduğu kesinlik kazanmıştır (Resim: 9). Bunun üzerine kule arkasında kalan alanın tamamının kazılmasına karar verilmiştir.

Kule arkası 2 numaralı açmadan güneydoğuya doğru inildiğinde 2.70x3.0 m. ölçülerinde, en yüksek noktası 1.64 m. boyunda olan bir sarnıç ortaya çıkarılmıştır. Sarnıcın kuzey duvarı kısmen ayakta iken güneybatı ve doğu duvarları temelden tahribata uğramıştır. Duvarlar kireç katkılı harç ve moloz taşlarla örülmüştür. Sarnıcın doğu ve kuzey duvarlarında yapı malzemesi olarak yoğun miktarda kiremit de kullanılmıştır. Zeminde ve korunan duvarda sıva hâlâ durmaktadır. Bitki kökleri nedeniyle sıva üzerinde etkili şekilde deformasyon meydana gelmiştir. Sarnıcın doğu ve kuzey duvarları ana kayaya yaslanmaktadır. Sarnıç tabanın ortasına gelecek şekilde 0.30 m çapında ve 0.14 m. derinliğinde temizleme çukuru bulunmaktadır. Doğru bölümde ilki 0.25 m. ikincisi 0.35 m. yüksekliğinde olan iki basamak bulunmaktadır. Basamaklar arasında derinlik ise 0.15 metredir. Kuzey duvarda ana kaya nedeniyle kavis bulunmaktadır. Sarnıcın batı duvarı 0.60, güney duvarı 0.75 m. kalınlığa sahiptir. Bu duvarda dikdörtgen kesilmiş blok taşlar vardır. Sarnıç ile sur duvarı arasındaki mesafe 1.70 m.dir. Sarnıcın güney nefin hemen bitişğinde yer alması, bu sarnıcın kilise ile birlikte inşa edilmiş olduğunu işaret etmektedir. Sarnıç ile sur duvarı arasında ana kayaya inilene kadar kazılara devam edilmiştir.

1. ve 2. seviyelerde (-1.03 – 2.28 m. arası) genel olarak Hellenistik Döneme ait seramikler ele geçirilmiştir. Kilisenin güney nefinin içinde bulunan dolgu tabakasında Hellenistik Çağdan günlük kullanım kaplarına ait parçalar, Roma İmparatorluk Dönemine ait günlük kullanım kaplarına ait parçalar bulunmuştur. Bu durum kilisenin Geç Antik Çağ'da, diğer bir ifadeyle Hıristiyanlığın resmî din olarak kabul edildiği ilk dönemlerde inşa edildiğini göstermektedir. Sarnıç içine bakıldığında, Bizans Dönemine ait siyah sırlı seramiklerin yanında yine Klâsik, Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait seramikler de bulunmuştur. Amphora dipleri de buluntular arasında yer almaktadır. Bu veriler bize sarnıcın Bizans Döneminde kullanıldığını göstermektedir.

4 Numaralı Açma

Kule arkasının doğusuna doğru çalışılan bir diğer sektör 4 numaralı açmadır. Çalışma alanının ölçüleri arazi yapısı nedeniyle 7x3 m. olarak belirlenmiş ve 1.80 m. derinliğe inilmiştir. Batı kısmında 0.67 m. genişliğinde, 5 basamaklı bir merdiven açığa çıkarılmıştır. Merdivenin kuzeyinde sarnıca destek olarak yapıldığını düşündüğümüz 1.20x1.30 m. ebadında kalın bir duvar vardır. Destek duvarında kullanılan malzeme ile sarnıcın güney duvarında kullanılan aynıdır. Merdivenin güneyinde ana kaya yer almaktadır. Açmanın sonlandırılmasının sebebi açmanın kuzeybatısında 0.60x0.60 m. ölçülerinde pişmiş toprak plâkalardan oluşan zemin kaplamasının bulunmasıdır. Bu döşemenin etrafı moloz taşlarla sınırlandırılmıştır. Moloz taş zemin odanın tamamında gözlemlenmektedir. Ayrıca doğuda

bulunan kapı eşiği buradaki zeminle aynı seviyededir. Doğuda korunan duvardan köşe yapması burada denize doğru bir açıklığın olduğuna işaret etmektedir. Açıklığın uzunluğu 1.25 m, duvarın kalınlığı 0.56 metredir. Doğuda bulunan duvarın uzunluğu 2.75 m, kalınlığı ise 0.55 metredir. Kapının genişliği 0.90 m, korunan yüksekliği 0.55 metredir. Kapı eşiği genişliği 0.40 m, silme 0.10 m. ve eşiğin yüksekliği 0.12 metredir.

Doğuda yer alan kapı ile 0.96x1.25 m. ölçülerinde bir mekâna geçilmektedir. Kenarlar moloz taşlarla oval şekilde ve dış hatlar kiremitlerle sınırlandırılmıştır. Kaplamanın bir bölümü sarnıç destek duvarının altına doğru ilerlemektedir. Bu durum zeminle, sarnıcın farklı evrelerde inşa edildiği işaret etmektedir. Sarnıcın kilise ile aynı evrede inşa edildiği düşünülürse sözü edilen zeminin kiliseden daha erken bir tarihe verilmesi gerekecektir. Zeminin her iki batı köşesinde yanık izlerinin tespit edildiğini de vurgulamakta fayda vardır.

Zemin seviyesinde pişmiş toprak taban döşeme ile aynı seviyede bulunan buluntular arasında en kayda değer olanı M.S. 4. ve 5. yüzyıllara tarihlenen kandil parçasıdır. Değişik seviyelerde bulunan kandil parçalarının birleştirilebiliyor olması, stratigrafi açısından bu açmada da homojen bir buluntunun olmadığını göstermektedir.

6 Numaralı Açma

7x3 m. ölçülerindeki alanda toplam 2.26 m. inilmiştir. Burada farklı olarak çok sayıda seramik ve mimarî parça açığa çıkmıştır. Kuzey-batı köşede yoğun miktarda kireçden oluşmuş bir tabaka bulunmaktadır. 1.30 m. uzunluğunda zeminden yaklaşık 1 m. yüksekte bulunan kireç tabakası ana kaya üzerinde yayılmaktadır. Bu tabaka kaldırıldığında, taban kısmı epeyce tahribata uğramış tama yakın metal bir kap bulunmuştur. Kuzeydoğu köşede yangın izleri tespit edilen bölümde çok miktarda çivi ele geçirilmiştir. Ayrıca bir de kapı menteşesi vardır. Sözü edilen alanda 6 adet kapı eşiği parçası açığa çıkarılmıştır. Buluntular arasında en ilginçleri mermerden bir mezar steli parçası¹⁴ ve bir İon sütun başlığıdır¹⁵. Zeminde bulunan 0.60x0.60 m. ölçülerinde pişmiş toprak plâka nedeniyle buradaki çalışmalar sonlandırılmıştır. Açmanın kuzeyinde zeminden 0.60 m. yukarıda olan ve ana kayaya oyulan platform üzerinde bir adet *pithos* parçası yer almaktadır. Açığa çıkarılan mekânın ölçüleri 3.60x3.40 metredir. Mekânı çeviren duvarın kalınlığı ise güneyde 0.53 metredir. Duvarın yapımında çamur harcı ve moloz taş kullanılmıştır. Odanın içinde apsidal formlu ikinci bir duvar daha yer almaktadır. Bu duvarın kalınlığı 0.55 m, korunan yüksekliği 0.72 metredir. Kuzey duvardaki alçı kaplamanın sebebi ana kaya üzerindeki oyukları kapatmak olmalıdır. Ancak oyukların birisinde bulunan metal kap bu ihtimali zayıflatmıştır. Ayrıca burada alanı daraltmak düşüncesi ile taş dolgu kullanılmıştır.

Yüzeyden 2.20 m. derinlikte, zemin seviyesine doğru ele geçirilen malzeme arasında Bizans Çağına ait sırlı seramik parçaları ve kandil parçası yer almaktadır. Ayrıca Roma İmparatorluk ve Geç Antik Çağa ait amphora dipleri ve günlük kullanıma ait kaba seramik parçalarının yanında az da olsa erken dönemlere ait ince seramik parçaları da bulunmuştur.

8 Numaralı Açma

Kule arkasında bu sezon açtığımız son açma 5.5x4.5 m. ölçülerindedir ve yaklaşık 2.33 m. derinliğe inilmiştir. Kazılar esnasında bu alanda 2.50x2.20 m. ölçülerinde bir sarnıç bulunmuştur (Resim: 10). Sarnıcın korunan derinliği 1,70 metredir. Ana kaya düzlemi kullanılarak duvarlar oluşturulmuştur. Batı ve doğu duvarların kalınlığı 0.65 m.

¹⁴ Ölçüler: korunan yükseklik 0.27 m, genişlik 0.33 m, derinlik 0.09 m.

¹⁵ Ölçüler: çap 0.30 m, derinlik 0.11 m.

iken ana kayaya yaslanan kuzey duvar 0.50 m. kalınlığa sahiptir. Güney duvarın ölçüleri ise daha geç döneme ait bir duvarın altında kaldığı için alınamamıştır. Ayrıca duvarın altında bulunan dolgu üzerinde de toprak yoktur. Bu dolgunun güneybatı köşesinde yapılan temizlikte sarnıcın güney duvarına ulaşılmıştır. Güney duvarın üzerinde yer alan duvar kireç harcı ve moloz taş malzeme nedeniyle sur duvarı ile benzer özellik göstermektedir. Duvarın yüzeyinde sıva bulunduğuna dair bir ize rastlanmamıştır. Bu duvarın yerleşimi çeviren sur duvarına ait olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü duvarın güneyinde kireç harçla sıkıştırılan bir zeminin devam ettiği görülmektedir. Bu zemin duvarın güneyinde ayrı bir mekân olduğuna işaret etmektedir. Duvarın batı kesiminde daha önce bazilikaya ait olduğu düşünölen üzerinde kristogram bulunan devşirme bir mimarî parça tespit edilmiştir (Resim: 11). Sarnıç tabanındaki temizlenen çukurun çapı 0.40 m, derinliği 0.23 metredir. Temizleme çukurun mermerden yapılmış olması bu sarnıcı diğerlerinden ayırmaktadır. Bu alandaki kazı çalışmaları 2011 yaz sezonunda tamamlanamamıştır. Bu nedenle 2012 yılında bu alandaki çalışmalara devam edilecektir.

Sarnıcın içinde 3. ve 5. yüzyıllara tarihlenen günlük kullanım kaplarına ait seramik parçaları, şişe formunda bir kap, amphora parçaları, 5. yüzyıla ait bir kandil parçası bulunmuştur. Sarnıç zeminine yakın alanda bir sikke, bir adet kolye ve bir tane mühür ele geçirilmiştir. Yine sarnıç dolgusu içinde mermerden duvar kaplama levhası (Resim: 12) ve mermerden parapete ait levha parçası da mevcuttur. Bu buluntular sarnıcın yaklaşık olarak 7. yüzyılın ortalarına doğru doldurularak iptal edildiğini göstermektedir. Sarnıcın güney köşesinden geçen duvar muhtemelen bu iptalden sonra yapılmıştır. Sarnıç dolgusunun en önemli malzemesi mermer mimarî parçalardır. Çünkü Bazilika'ya ait olduğunu düşündüğümüz bu mimarî parçalar sarnıcın doldurulduğu tarihte Bazilika'nın hâlihazırda kullanılmayacak şekilde yıkılmış olduğunu göstermektedir. M.Ö. 5. yüzyılda inşa edilen Bazilika, olasılıkla 7. yüzyılın ilk yarısında bir depremle yıkılarak kullanılamaz hala gelmiş ve bir daha herhangi bir nedenle inşa edilmemiştir.

Kule Arkası'nda 6 numaralı açmada bulunan purpura renkli (Pompei Kırmızısı veya bordo) mermer levha parçası da muhtemelen sunak tablasına ait olmalıdır. Sunak tablasında çok nadir bulunan purpura renkli mermer kullanılmış olması Bazilika'nın Hıristiyanlar açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Yine 6 numaralı açmada bulunan İon sütun başlığı duvarda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Kule Arkası 1 – 3 – 5 Numaralı Açmalar

1 Numaralı Açma

Bir numaralı açmanın boyutları 8x.35 m. olarak belirlenmiştir (Resim: 2). Arazî durumu nedeniyle açma boyutlarında standart bir ölçü söz konusu değildir. Açma uzunluğu kuzey-güney hattındadır. Açmanın kuzeyini Bazilika'nın güney duvarı ve sarnıcın batı duvarı sınırlandırmaktadır. Kazıların ilerleyen aşamalarında bazilikanın güney duvarı doğrultusunda batıya doğru ilerleyen 4.60 m. yüksekliğinde bir duvar daha tespit edilmiştir. Bu duvar daha sonra kule duvarına temel olarak kullanılmıştır. Her iki duvar birbirinden kullanılan harç ve taş malzeme nedeniyle kolayca ayırt edilebilmektedir. Kule duvarlarında kireç katlılı bir harçla kiremit çerçeve varken, bu duvarda çamur harç ve düzeltilmiş moloz taş malzeme kullanılmıştır. Doğrudan ana kayaya oturan duvar batıya doğru ortalama 35 cm. kule duvarının dışına taşarak bir süre sonra kule duvarından tamamen ayrılmaktadır. Kazılar sonunda bu alanda 3.90x4.40 m. ölçülerinde bir mekân açığa çıkarılmıştır. Mekânın doğu bölümünde yoğun bir yangın tabakası belirlenmiştir. Bu tabakanın içinde çok sayıda

yanmış taşa rastlanmıştır. Kırık taş malzeme arasında az sayıda mermer de bulunmaktadır. Ancak bu mermerlerin üzerinde yanık izi yoktur. Odanın kuzeybatısında ise yanık izi kısmen izlenmektedir. Buna karşın 0.23 metrelik bir kireç tabakası belirlenmiştir. Bu kireç tabakası burada bir zamanlar taş yakılarak kireç elde edildiğini akla getirmektedir. Odanın doğu duvarında sarnıç ile ortak kullanılan bölümde, duvar üzerinde beyaz harçtan bir sıva tabakası bulunmaktadır. Sıva harcı tatlı bir kavisle kuzeye doğru devam etmektedir. Bu nedenle mekânı çevreleyen duvarların sıva ile kaplı olduğunu düşünüyoruz. Yangın izleri sıvanın üzerinde de izlenmektedir. Bu mekân güneyde 2.10 m. uzunluğunda 0.70 m. genişliğinde bir duvarla sınırlanılmaktadır. Bu duvar ile batıdaki duvar arasında 1.80 m. açıklık vardır. 2.25 m. genişliğindeki mekânın boyutu düşünülürse, bu kadar geniş bir kapı açıklığı burada uygun değildir. Bu nedenle bu bölümü güneyde bulunan ve zemini kireç harçla sıkıştırılan mekâna geçiş olarak yorumlamak istiyoruz. Güneydeki duvar çalışmanın bırakıldığı zeminden yaklaşık 0.10 m. derinlikte son bulmaktadır. Duvarda kulede olduğu gibi kireç harcı kullanılmıştır. Bu nedenle bu duvarın kule ile çağdaş olduğu düşünülebilir. Mekânı sınırlayan asıl duvarın yaklaşık 1.30 m. daha güneyde olan sur duvarı olmalıdır. Mekânı kaplayan kireç zemin güneydoğu bölümde eksiktir. Burada yapılan kazılarda 2002 tarihli bir bira kutusuna rastlanmıştır. Bu kutu 2002 yılında burada bir kaçak kazı yapıldığına işaret etmektedir. Zemin bu kazı esnasında tahrip edilmiş olmalıdır. Buluntu olarak sadece kaba seramik ele geçirilmiştir. Bu alanda temizlik çalışmalarına 2012 yılında devam edilecektir.

İlk seviyede ele geçirilmiş buluntulara bakıldığında, yüzeyde cam cürufu, Hellenistik Döneme ait olduğu anlaşılan Klasik ve Hellenistik Dönemlere tarihlenen ince seramik parçaları, Roma Dönemine ait çift kulplu amhora parçası yer almaktadır. Bir ağırşaga ait parça da buluntular arasında dikkat çekmektedir. 2. ve 3. seviyelerde depolama amaçlı kullanılan seramiklere ait parçalar bulunmuştur. 3. seviyeden itibaren kireç ocağı olarak kullanıldığı düşünülen tabaka gelmiştir. Tabakadaki kireç döküntü kaldırıldıktan sonra altından çok az sayıda Hellenistik Döneme ait günlük kullanıma ait seramik parçası, Geç Antik Döneme ait süzgeç parçası ve günlük kullanıma ait depolama kapları ele geçirilmiştir. Zemin üzerinde ise siyah firnisli ince seramik parçaları ve Bizans Dönemine ait sırlı seramikler bulunmuştur.

Ele geçirilen küçük buluntulara göre bu mekânın Hellenistik Dönemden Erken Bizans Çağına kadar kullanıldığını söylemek mümkündür. Zemin üzerinde erken ve geç dönem malzemesinin bir arada olması burada bir stratigrafiden söz edemeyeceğimizi göstermektedir.

3 Numaralı Açma

5.60x4.60 m. ölçülerindeki açmada yaklaşık olarak 5 m. derinliğe inilmiştir. Açmanın kuzeyinde kireç harçlı bir döküntü vardır. 1.20 m. genişliğinde bir boşluk bulunmaktadır ve zemin kireç harçla sıkıştırılmıştır. Bu zeminin yaklaşık 1.50 m. aşağısında yine duvar temelleri açığa çıkarılmıştır. Zemin seviyesinde 0.60 m. genişliğinde ve yaklaşık 0.50 m. derinliğinde kanala benzer bir boşluk yer almaktadır (Resim: 13). Kanalin güneyini 0.50 m. kalınlığında bir duvar sınırlamaktadır. Kanalin kuzey batı köşesinde pişmiş topraktan bir oluk açığa çıkarılmıştır¹⁶. Bu duvarlarda da moloz taş ve çamur harcı kullanılmıştır. Mekânın güney duvarı kale duvarına kadar uzanmaktadır. Ancak kale duvarının ilk birleşmeden sonra doğuya doğru döndüğü izlenmektedir. Güney duvarın temelinde seramik ve çakılla sıkıştırılmış bir zemin bulunmaktadır. Bu alanda yapılan kazılar neticesinde 6.20x6.60 m. boyutlarında bir oda açığa çıkmıştır. Odanın yaklaşık yüksekliği 4 m.dir. Çamur harç ve moloz

¹⁶ Oluğun uzunluğu 0.57 m, genişliği 0.15 m, derinliği ise 0.08 metredir.

taşlarla inşa edilen duvar tekniği Bazilika’da kullanılan duvar tekniğine benzemektedir. Bu nedenle bu mekânın Bazilika ile çağdaş olduğunu düşünüyoruz. Daha sonra kule duvarı yapılırken duvarın üzerine binen yük nedeniyle odanın kuzey duvarında dış bukey bir taşma olmuş ve duvarın yıkılma tehlikesine karşı oda yaklaşık 1.50 m. yüksekliğinde bir dolgu ile doldurularak üzerine destek duvarı inşa edilmiştir. Destek duvarının uzunluğu 3.40 m, kalınlığı 0.65 metredir. Dolgudan sonra zemin boydan boya kireç harcı ile kaplanmıştır.

Bu alanda yapılan çalışmalar sonucunda 4 adet sikke ve 1 adet sence tespit edilmiştir. Seramik buluntularının seviyelere göre dağılımına bakarsak, ilk seviyede ele geçirilen parçaların, M.Ö. 4. yüzyıldan başlayarak Geç Antik Döneme kadar uzun bir zaman dilimine yayıldığı gözlemlenmektedir. 2. seviyede amphora dipleri ve Hellenistik Döneme ait ince ve kaba seramik parçaları yer almaktadır. 3. seviyede Geç Antik Döneme tarihlenen tutamaklı kandil parçası ve emzikli bir kaba ait emzik parçası bulunmuştur. Aşağı doğru inildikçe geç dönem malzemesinin de gelmesi tabakalaşmadan ilk 0.50 m.de söz edemeyeceğimizi göstermektedir. Buna bir diğer güzel kanıt ise birbiriyle birleşen zemin döşemesine ait bir plakanın bir parçasının yüzeyde, diğer parçasının ise 3. seviyede bulunmuş olmasıdır. 4. seviyede, Geç Klâsik Döneme ait siyah astarlı ince seramik parçaları, amphora dipleri, bir *unguentarium*a ait dip parçası günlük kullanım kapları ile birlikte ele geçirilmiştir. Burada da homojen bir dağılım söz konusu değildir. 5. seviyede Klâsik Dönemin siyah astarlı kapları, Hellenistik Döneme ait günlük kullanım kapları ve ince seramik kırıklarına rastlanmıştır. 0.50–1.50 m. arasında bir derinliğe sahip olan 6.-9. numaralı seviyelerin, bir kaba ait birleştirilebilen iki parçanın her iki farklı seviyede bulunmasından dolayı, birlikte ele alınmasında bir sakınca yoktur. Ele geçirilen buluntular arasında yine Hellenistik Döneme ait günlük kullanıma ait kap kırıklarından da söz edilmelidir.

Zemin seviyesinden ise deve tüyü hamurlu Hellenistik Döneme ait günlük kullanım kapları ve amphora dip parçası, Kuzey Afrika kökenli Geç Roma seramiklerine ait parçalar, Geç Roma - Erken Bizans Dönemine ait bir *unguentarium* parçası ve Bizans Dönemine ait kandil parçaları bulunmuştur. Bu durumda bu açmada da bir tabakalaşmadan söz edilemeyeceğini ve alanın Bizans Döneminde doldurulduğunu söylemek mümkündür.

5 Numaralı Açma

Kule Arkası 5 olarak isimlendirilen 4.60x3.40 m. boyutlara sahip olan açmada 1.50 m. derinliğe inilmiştir. Burada yapılan kazıda 3.40x3.40 m. ebadında bir mekân bulunmuştur. Kuzeydeki ana kayanın girintilerinde dolgu ile düzeltilme vardır. Açmanın kuzeydoğusunda iri tesseralarla yapılmış mozaik zemine ratlanmıştır. Döşemenin sadece bir bölümü korunmuştur. Mozaik döşemenin hemen üzerinde çatı kiremidi bulunmaktadır. Bu durum çatının çökmüş olabileceğine işaret etmektedir. Bu mekânda ele geçirilen buluntular arasında bol miktarda *tesserae*, M.Ö. 2. yüzyıldan bir adet Teselya sikkesi, cam kandil parçaları ve yoğun miktarda çivi kayda değerdir. Buluntular arasında ince seramik kırıkları da dikkat çekmektedir. Odanın batısında iki adet mermer havan parçası ve amphora kırığı bulunmuştur. Doğuda kapı girintisi yakınında ise bir menteşe ve ucunda çengeli bulunan bir zincir parçası ele geçirilmiştir. Mekânı çeviren duvarın kalınlığı 0.70 m, uzunluğu 1,55 m. ve korunan yüksekliği 1 metredir. Duvar üzerinde 1,05 m. uzunluğunda ve 0.40 m. genişliğinde bir nişin bulunduğu dair izler yer almaktadır. Kapı açıklığı 1 m. uzunluğunda, 0.20 m. derinliğinde ve 0.45 m. genişliğindedir. Kapının devamındaki duvar güneyde kale suru ile birleşmektedir¹⁷. Duvar ile kale suru arasında organik bir bağlantı bulunmamaktadır.

¹⁷ Ölçüler: Uzunluk 1,40 m, genişlik 0.50 m ve korunan yükseklik 1 m.

Bu nedenle bu duvar kale surundan daha sonraki bir tarihte inşa edilmiş olmalıdır. Duvar örgüsünde, sur duvarlarında olduğu gibi, taşların arasında kiremit kırıklarının da kullanılmış olması bu savımızı güçlendirmektedir. Ancak taşları bağlamada kireç katkılı harç yerine çamur harcı kullanılmıştır. Bu mekân ile doğuda komşusu olan diğer yapı arasında güneye doğru genişleyen (kuzeyde 0.60 m, güneyde ise 2 m.) bir boşluk vardır.

Mekânın batısında 0.70 m. genişliğinde, 0.75 m. uzunluğunda bir duvar vardır. Duvarın korunan yüksekliği 0.40 metredir. Batı tarafta duvar ile kale suru arasında 2.35 m. bir açıklık vardır. Açıklığın nedeni henüz anlaşılamamıştır. Duvarda çamur harç kullanılmıştır. Farklı olarak moloz taşların arasında kiremit de bulunmaktadır. Açmanın batı ucunda bir su kanalı açığa çıkarılmıştır¹⁸. Zeminde kiremit, kenarlarda taş kullanılmış ve kireç harcı ile sıvanmıştır. Bu kanalın kulede toplanan yağmur suyunun daha aşağı seviyede bulunan bir sarnıca su taşınmasında kullanıldığını düşünüyoruz. 2012 kazı sezonunda yapılacak kazıların bu kanalın bağlantılı olduğu olası sarnıcı açığa çıkaracağını umuyoruz.

0 – 1.51 m. arasında 8 seviyede kazı çalışmaları tamamlanmıştır. En üst seviyede ele geçirilen buluntular arasında M.Ö. 4. yüzyıldan başlayıp Geç Antik Döneme kadar inen günlük kullanıma ait kaba seramik parçaları ve ince seramiğe ait parçalar yer almaktadır. Zemin seviyesinde Hellenistik Döneme tarihlenen Batı Yamacı, Roma İmparatorluk Dönemine ait kandil parçaları, Erken Bizans Dönemine ait seramik parçaları birbirine karışmış şekilde bulunmuştur. Burada da diğer açmalarda olduğu gibi homojen bir buluntu grubu söz konusu değildir. En geç buluntulara göre dolgunun en son Bizans Çağında yapıldığı anlaşılmaktadır.

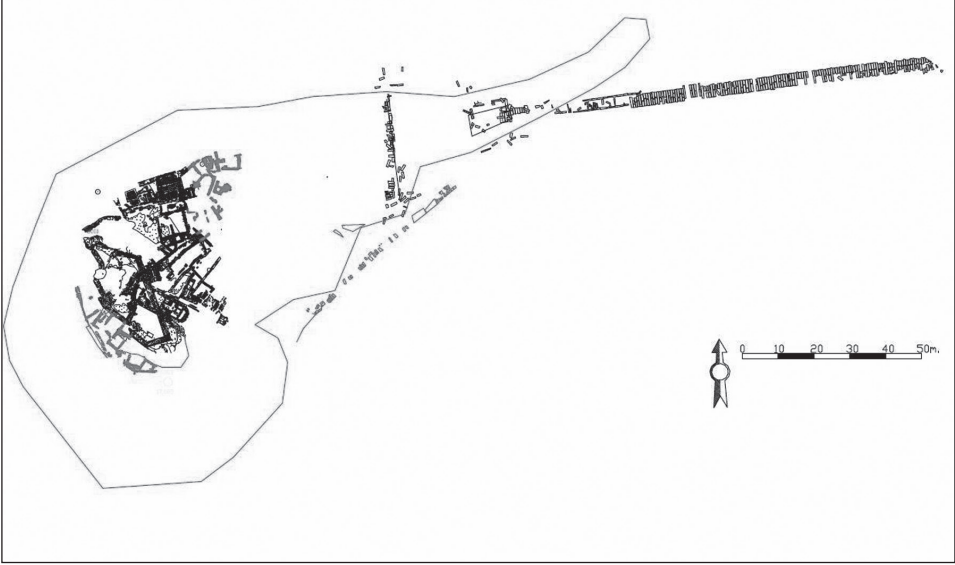
Kule Arkası olarak isimlendirdiğimiz alanda yapılan çalışmaların sonucunda kısmen duvarları korunmuş iki mekân ve iki sarnıç açığa çıkarılmıştır. Sarnıçların birbirleriyle çağdaş olduğunu ve Bazilika'da kompleksinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere inşa edildiklerini düşünüyoruz.

Kule Arkası sondajları ile ilgili vurgulamak istediğimiz son tespitimiz, burada da stratigrafiden söz edilemeyecek olmasıdır. Değişik seviyelerde ele geçirilen buluntular arasında M.Ö. 4. yüzyıldan başlayıp Geç Antik Döneme kadar inen günlük kullanıma ait kaba seramik parçaları veya M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen Teselya sikkelerin'den M.S. 7. yüzyıla tarihlenen Bizans sikkesine kadar değişik dönemlere işaret eden küçük eserler yer almaktadır. Ancak bu eserler kronolojik olarak eskiye inen katmanlarda değil, karışık bir şekilde bulunmuşlardır. Alanın ne kadar etkili bir şekilde karıştırıldığına ilişkin en güzel örnek, 2 numaralı açmada sarnıç içinde bulunan Hellenistik Döneme ait bir kap parçasının 3 numaralı açmanın zemin seviyesinde bulunan bir diğer parça ile birleşmesidir (Resim: 14).

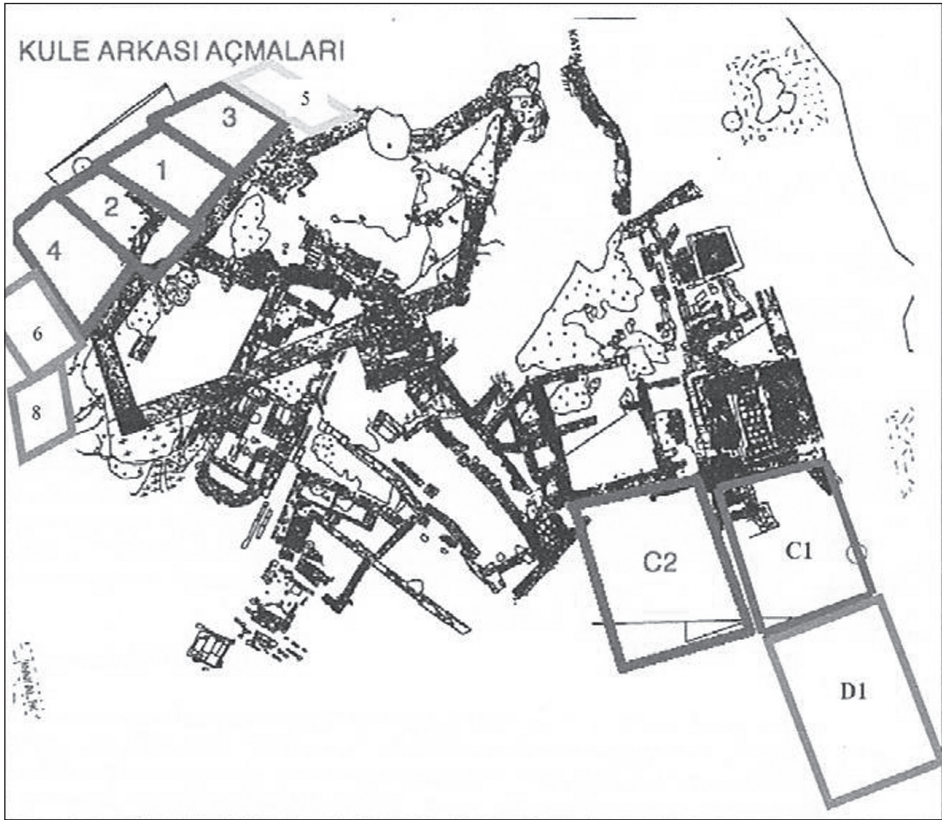
Sonuç olarak, 2011 yılı çalışmaları ile adanın en yüksek noktasında yer alan yapının 3 nefli bir bazilika olduğu kesinlik kazanmıştır (Resim: 15). Bazilika M.S. 5. yüzyılda inşa edilmesinden sonra, çok uzun bir süre kullanılmadan 7. yüzyılın ilk yarısında herhangi bir nedenle yıkılmış ve bir daha onarılarak kullanılmamıştır. Bu sezon Bizans Dönemine özgü yeşil sırlı seramiklere ait örneklerde bir artış dikkat çekmektedir. Ayrıca ilk defa bu kampanyada Beylikler Dönemine ait kanıtlara da ulaşılmıştır. Böylece Ada üzerinde Beylikler Dönemine kadar hayatın devam ettiği ortaya çıkmıştır.

---

¹⁸ Ölçüler: genişlik 0.30 m ve derinlik 0.28 m.

Resim: 1

Resim 2

Resim: 3

Resim: 4

Resim: 5

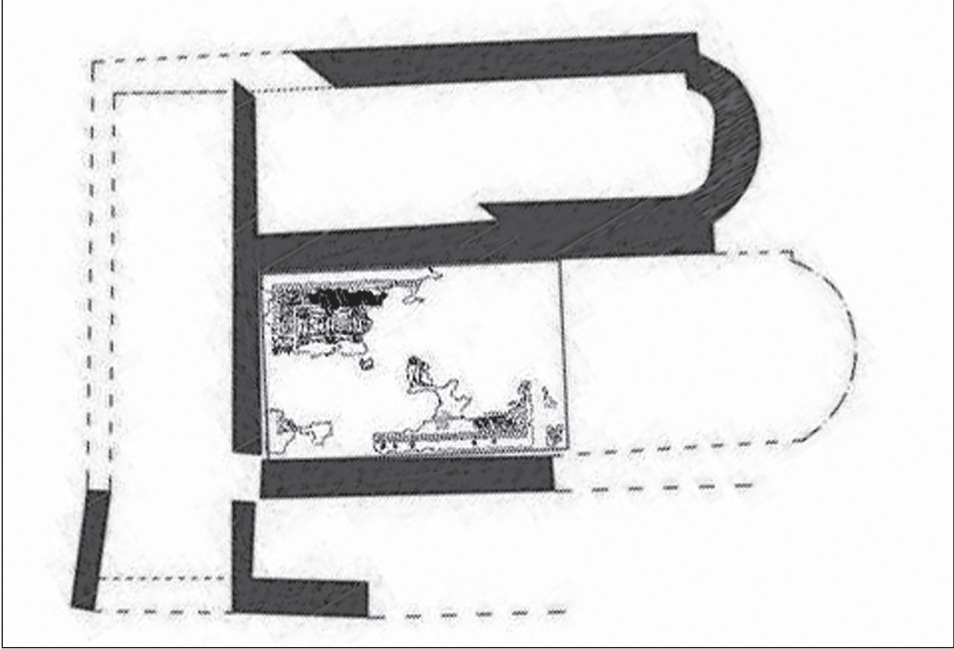
Resim: 6

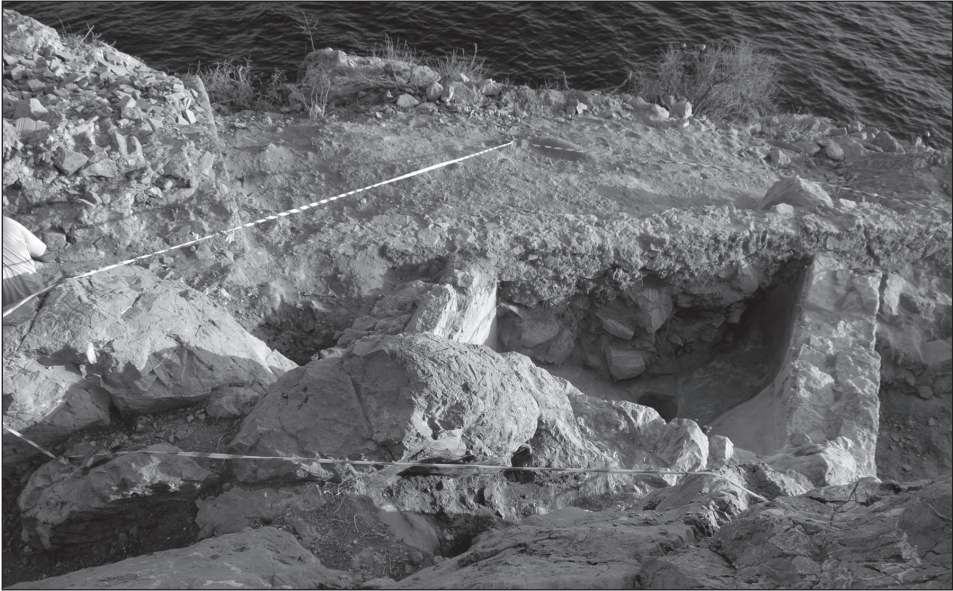
Resim: 7

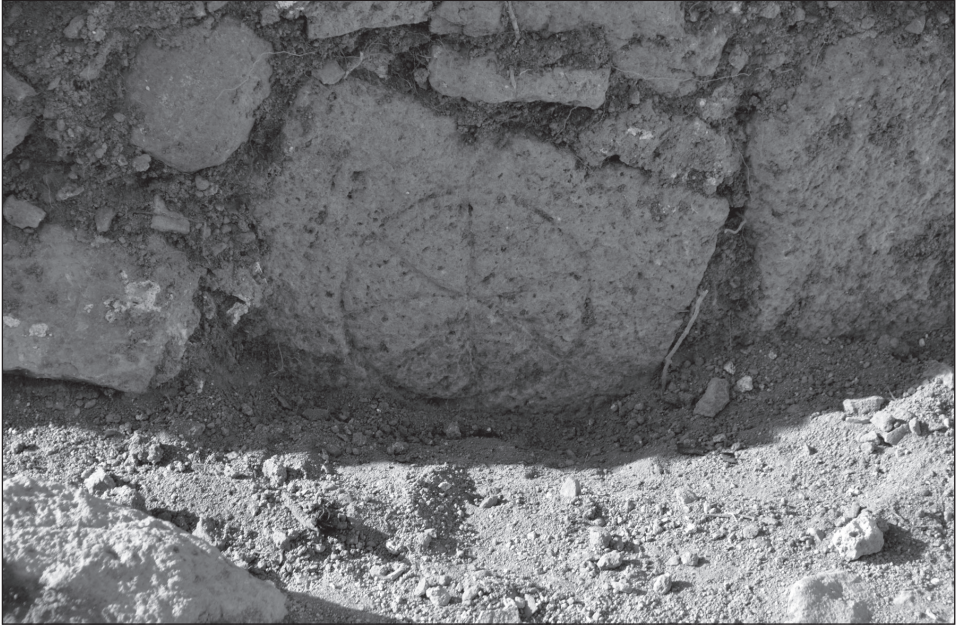
Resim: 8

Resim: 9

Resim: 10

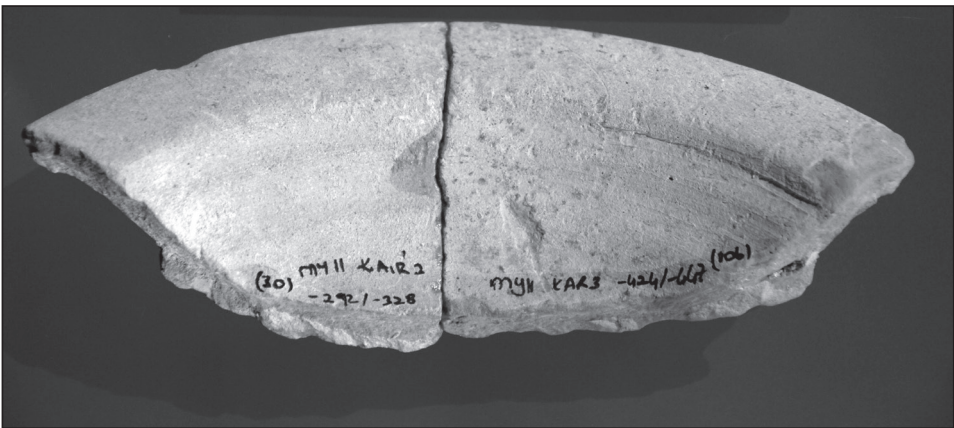
Resim: 11

Resim: 12

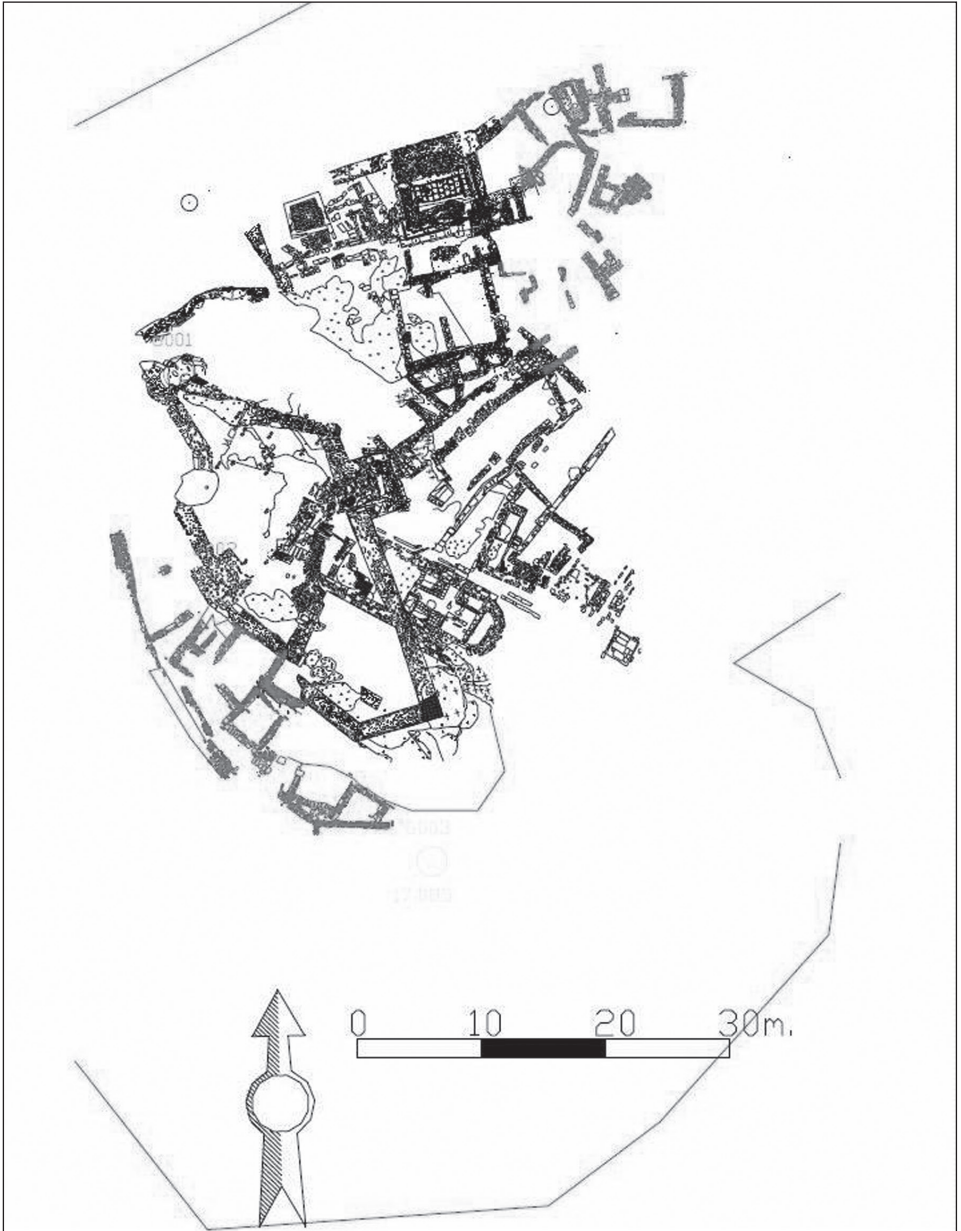

Resim: 13

Resim: 14

Resim: 15